

УДК 72.025.4/9

Н. А. Лещенко

кандидат архітектури, доцент кафедри ІТА КНУБА

ЯКІСНЕ СУЧАСНЕ АРХІТЕКТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ МАЛОГО МІСТА

Анотація: в статті визначаються особливості якісного архітектурного середовища та способи його створення в процесі реконструкції історичних центрів малих міст.

Ключові слова: якісне архітектурне середовище, історичний центр, мале місто, туристичний центр, культурний центр, пішохідний простір, образ, функція, інфраструктура.

На сьогодні перед архітекторами, що займаються реставрацією та реконструкцією історичної спадщини, залишається дуже гострим та актуальним питання збереження, сучасного стану та сучасного використання архітектурного середовища історичних центрів малих міст. Що робить з деградуючим архітектурним середовищем малих міст? Як його відродити і, крім того, зробити якісним?

Чому саме малі міста? Річ в тому, що саме цим містам завжди приділялось менше уваги. На їх реконструкцію та розвиток виділялось менше коштів. Питання створення сприятливих умов для збереження та сучасного використання існуючих архітектурних пам'яток, як історико-архітектурного спадку міста, розвитку інфраструктури, зручних умов для проживання мешканців, їх різноманітного культурного проведення часу, шляхи залучення туристів і т.п. впершу чергу вирішувалися у великих та середніх містах, як основних культурних центрах та потенціальних туристичних центрах.

Історичні малі міста мають колосальний за цінністю архітектурно-культурний спадок (численні архітектурні та містобудівні пам'ятки державного та місцевого значення), але в більшості випадків вони знаходяться в дуже занедбаному стані. Крім того історичні рядові будинки, являючи собою цінні історичні споруди, також мають дуже низький ступінь збереження. А типова забудова середини та кінця ХХ століття представляє собою малоцінні, а в багатьох випадках, дизгармонуючі споруди. Вони не тільки не доповнюють сформоване історичне архітектурне середовище, а, здебільшого, своїм неправильним масштабом та формою його руйнують.

Крім архітектурної дизгармонії існуючої забудови в історичних центрах малих міст залишаються не вирішеними проблема інфраструктури та функціонального насичення. Саме правильна відповідь на ці питання дозволить

історичному малому місту отримати якісне архітектурне середовище, а значить стати цікавим культурним та туристичним центром, соціально активним та фінансово привабливим.

Розглядати, при цьому, слід не окремо взяті будинки та споруди, а архітектурне середовище вцілому. Саме такий підхід є найбільш повним і дасть можливість врахувати всі деталі при реконструкції історичних центрів малих міст. Архітектурне середовище, згідно визначенню у словарі архітектурно-будівельних термінів - це архітектурний простір, що оточує людину або архітектурний об'єкт [1]. На мій погляд, архітектурне середовище слід розглядати, як закономірно організовану сукупність будинків і споруд та простору (вулиці, площі, двори, парки, сквери, майданчики і т.п.), який ці будинки і споруди об'єднує.

Перед архітектором, що створює якісне сучасне архітектурне середовище історичного центру малого міста постає вирішення трьох основних задач.

По-перше, зберегти (консервація), відновити (ревалоризація), відродити (регенерація) або доповнити існуючий (оновлення) чи частково створити новий (перетворення) образ історичного середовища. По-друге, це середовище не є макет, воно повинно бути живим. Щоб його оживити, слід надати його існуючим і новим будинкам та простору правильні функції. По-третє, щоб ці функції були гармонічними та активними, необхідно створити нову інфраструктуру історичного середовища. Ітак, задачи можна окреслити наступною схемою:

Зв'язок в цих задачах, тобто вплив, є як прямим так і зворотнім. Причому при постановці задач зв'язок між ними, тобто вплив, є прямим. А при рішенні цих задач зв'язок, а значить вплив, стає зворотнім. Тобто починати слід з інфраструктури.

Інфраструктура – це комплекс взаємопов'язаних обслуговуючих структур або об'єктів, що складають і/або забезпечують основу функціонування системи [2]. Розглянемо інфраструктуру, як горизонтальні та вертикальні комунікації міста. В горизонтальній площині – це система вулиць та площ, які

мають забезпечувати доступність до всіх функцій міста. Вертикальними комунікаціями служать ліфти та сходи на різні рівні підземних та наземних просторів площ.

В якісному середовищі доступність має бути зручною, пріоритетною для пішоходів. Тому необхідним є доповнення та насичення інфраструктури міста пішохідними просторами та комунікаціями, а саме пішохідними вулицями, площами, скверами. Історичний центр в малих містах традиційно є компактним. Як правило складається з однієї або двох - трьох площ, об'єднаних між собою. Тому може бути вирішеним як переважно пішохідний. Транспорт слід виносити за межі історичного центру, створюючи об'їзну дорогу.

Крім зручності пішохідний простір має бути цікавим. Доречним буде створити єдину сценарну вісь пішохідного руху. На неї будуть нанизані окремі невеликі за розміром пішохідні відрізки та простори, орієнтовані на пам'ятки архітектури або цікаві споруди. Кожен окремий відрізок пішохідної вулиці має закінчуватись будинком-акцентом, а кожен простір – виводити на домінанту. Таким чином пішохідний простір пов'яже в єдиний ланцюжок всі існуючі архітектурні пам'ятки та цікаві споруди історичного центру міста. Крім того, так можна простежити місця, де може бути необхідним створити новий акцент, або нову домінанту, зокрема на перетині і на поворотах вулиць та в місцях розкриття видової перспективи площі.

На єдиний пішохідний простір мають бути нанизані всі функції історичного центру малого міста. Функція любого історичного центру складається з функцій окремих ансамблів площ та вулиць, так би мовити окремих функціональних центрів, що його формують. А саме культових, ринкового, ратушного, громадського, призамкового і т.п. Основну функцію кожного функціонального центру визначає функція його домінанти. А саме, церква або костюл, торгові ряди, ратуша чи замок. Крім основної функції в кожному центрі є додаткові функції, які визначаються фоновими будинками площі чи вулиці. Це може бути житлова, рекреаційна, культурно-просвітницька, функція обслуговування і т.п. Ці функції є спільними для всіх функціональних центрів. Різниця полягає тільки в кількості і формах їх прояви та архітектурних формах відображення в спорудах. Додаткові функції залежать від основної функції домінанти свого центру, доповнюють її, збагачують. Крім того вони мають бути зав'язаними в єдину загальну функціональну сценарну вісь всього історичного центру. Основою для цього функціонального сценарію має бути єдиний пішохідний простір.

Саме в малих містах ця схема може бути найбільш легко виконаною. Історичний центр в малих містах – це традиційно поліфункціональне

середовище. Це пояснюється тим, що в малих містах із-за невеликих відстаней традиційно всі доміанти розташовувались поруч одна з одною, часто на одній площі, або на прилеглих. Утворювали єдиний поліфункціональний, поліструктурний ансамбль, який і формує зараз історичний центр[3]. Тобто всі функції знаходяться поруч, зручно для пішохідної досяжності.

Що стосується кількості та форми виявлення додаткової функції, то вона більш смілива у прояві та архітектурних формах відображення в спорудах, чим є ближчою за складом до основної функції, тобто функції доміанти. Наприклад, обслуговуюча функція в ансамблі храмової площі може бути представлена у вигляді окремої сувенірної крамнички, на ринковій площі – у вигляді ряду кав'ярень та сувенірних крамниць на першому поверсі цілої сторони забудови площі, або цілого торгового кварталу у внутрішньоквартальному просторі, що приєднується до торгової вулиці обо ринкової площі.

Загалом функцію та структуру будь-якої площі історичного центру можна поєднати наступним чином. В горизонтальній площині це:

1. Місце для прогулянок – центральна частина площі.
2. Місця для спілкування, спостережень, короткотривалого відпочинку – ближче до будівель, що формують периметр площі. Можуть бути представлені у вигляді виносних кафе, облаштованих стільцями та лавками майданчиків перед спорудами, сходів чи парапетів перед галереями.
3. Місця для зустрічі, комерції, культурного або духовного відпочинку а також праці та життя – будівлі, що формують площу. Їх функції залежать від основної функції доміанти. Але, як правило, вони є багатофункціональними, включають в себе магазини, майстерні, кафе, виставкові галереї, готелі, офіси, житло.
4. Місця для тривалого відпочинку, спілкування, зустрічі – внутрішні двори квартальної забудови, що приєднується до площі.

Вертикально структуру площі та функцію можна зв'язати так:

1. Підземний рівень площі раціонально буде віддати для паркінгу автомобілів.
2. Наземний рівень слід залишити для пішоходів та велосипедистів. Людина в історичному центрі має бути в пріоритеті, тому наземний простір слід організувати переважно пішохідним. Мають бути представлені функції пов'язані з пересуванням, прогулянкою, спілкуванням, відпочинком.
3. Перший та другий поверхи будівель – це торгівля, обслуговування, культурно-просвітницька, туристична функції.
4. Третій та вищі поверхи – житло та офіси.

Отже, створюючи систему цікавих та зручних коротких пішохідних маршрутів, які фіксуються архітектурними акцентами, архітектор, тим самим, має зберегти чи відновити існуючі або створити нові акценти та цікаві місця в історичному центрі. Нові акценти та нові доміанти доповнюють існуючий і частково створюють новий образ історичного середовища. Вони нанизані на єдину сценарну вісь, об'єднані єдиним пішохідним простором. Створюються не тільки з урахуванням архітектурних та містобудівних законів, а ще відповідно до задуму сценарія пішохідного руху по історичному центру. Сценарій дозволить показати місто з самих цікавих і яскравих сторін, створити зручні місця для короточасних та довготривалих зупинок, спілкування і відпочинку. У туристів і місцевих мешканців повинно виникнути бажання затриматися як можна довше в цьому середовищі, проводити тут свій вільний час. Їм має бути цікаво, зручно, затишно, має бути, що робити в цьому середовищі. Слід враховувати різноманітні смаки та вподобання, будь-то прогулянки, відпочинок, спілкування, культурне проведення часу або шопінг. Тоді це середовище буде якісним, активним, а значить - живим.

Література

1. Архитектурно-строительные термины / сост. Ю.Н.Белов. – СПб.: Каро, 2006. -366 с.
2. Дом: Строительная терминология. Справочник., М.: Бук-пресс, 2006. – 240 с.
3. Лещенко Н.А. Принципи реконструкції архітектурних споруд історичних ансамблів малих міст Західної України. Дисерт. канд. арх. – Київ.: КНУБА, 2000.

Аннотация

В статье определяются особенности качественной архитектурной среды и способы ее создания в процессе реконструкции исторических центров малых городов.

Ключевые слова: качественная архитектурная среда, исторический центр, малый город, туристический центр, культурный центр, пешеходное пространство, образ, функция, инфраструктура.

Annotation

The article defines the features of high-quality architectural environment and how to create it in the process of reconstruction of the historic centers of small towns.

Key words: high-quality architectural environment, historic center, small town, tourist center, cultural center, pedestrian space, image, function and infrastructure.